

معماری ایرانی به عنوان بستر تجربه معنوی؛ بازخوانی فضا از منظر حکمت خسروانی

۶ آذر ۱۴۰۴ | سکرو

آیا تاکنون پرسیده‌اید چرا در مسجد شیخ لطف‌الله یا خانه بروجردی‌ها، احساسی فراتر از تحسین زیبایی دارید؟ احساسی شبیه به جدا شدن از زمان و مکان؟ [معماری ایرانی](#) تنها هنر چیدمان [آجر](#) و [کاشی](#) نیست؛ بلکه تلاشی است برای زمینی کردن مفاهیم آسمانی.

این مقاله در **سکرو** به بررسی پیوند ناگسستنی میان "کالبد بنا" و "حکمت خسروانی" می‌پردازد؛ حکمتی که در آن، معمار تنها یک سازنده نیست، بلکه عارفی است که نور را در قفس خاک به دام می‌اندازد تا فضایی برای عروج روح بیافریند.

اگر پروژه شما نیازمند رویکردی عمیق و مفهومی است، یا می‌خواهید اصول طراحی معماری معناگرا را فراگیرید، تیم سکرو همراه شماست.

[پیام در واتس‌آپ](#)

[پیام در تلگرام](#)

حکمت خسروانی: رقص نور و ظلمت

حکمت خسروانی یا حکمت نوریه، ریشه در ایران باستان دارد و بعدها توسط بزرگانی چون سهروردی (شیخ اشراق) مدون شد. هسته مرکزی این تفکر، "نور" است. در این دیدگاه، هستی چیزی جز مراتب مختلف تابش نور نیست. معمار ایرانی با تکیه بر این حکمت، بنا را به گونه‌ای طراحی می‌کند که "**ظرف نور**" باشد. دیوارها و سقف‌ها تنها بهانه‌ای هستند تا نور خود را آشکار کند. شبستان‌های تاریک که با باریک‌های نور روشن می‌شوند، تمثیلی از سفر روح از ظلمت ماده به سمت نور معنا هستند.

شبستان؛ تمثیلی از سفر روح از ظلمت ماده به سمت نور حقیقت

هندسه مقدس: نظم عالم در خشت خام

در حکمت خسروانی، جهان هستی دارای نظم دقیقی و ریاضی‌وار است. معمار ایرانی این نظم کیهانی را در قالب **هندسه** به زمین می‌آورد.

- **وحدت در کثرت:** استفاده از نقوش گره‌چینی و شمسه‌ها، که در آن صدها قطعه کوچک حول یک مرکز واحد می‌چرخند، نماد بارز حرکت از کثرت عالم مادی به سمت وحدت الهی است.

• **قرینگی و تعادل:** تقارن در معماری ایرانی صرفاً زیبایی‌شناسانه نیست؛ بلکه بازتابی از تعادل عالم بالا (عالم مثال) در عالم پایین (عالم ماده) است. انسان با قرار گرفتن در این محور تعادل، احساس آرامش و ثبات می‌کند.

هندسه مقدس؛ نمایش وحدت در کثرت از طریق نقوش گره‌چینی

سلسله‌مراتب فضا: سیر و سلوک در معماری

ورود به یک بنای فاخر ایرانی، شبیه به یک سفر روحانی (سیر و سلوک) است. فضاها به گونه‌ای چیده شده‌اند که مخاطب را مرحله به مرحله آماده کنند:

1. **پوست‌اندازی (ورودی و هشتی):** جدا شدن از هیاهوی دنیای بیرون.
2. **تطهیر (حیات و آب‌نما):** مواجهه با عنصر آب و پاکی، و باز شدن دید به سمت آسمان.
3. **عروج (گنبدخانه):** رسیدن به فضای اصلی که زیر گنبد قرار دارد؛ جایی که فرم مربع (نماد زمین) به دایره (نماد آسمان) تبدیل می‌شود.

این سفر کالبدی، ذهن کاربر را ناخودآگاه به سمت تمرکز و حضور قلب هدایت می‌کند.

حیات و آب‌نما؛ فضایی برای مکث و باز شدن دید به سمت آسمان

رنگ و ماده: کیمیای تبدیل خاک به افلاک

در معماری مبتنی بر حکمت، انتخاب مصالح تصادفی نیست.

• **آجر (رنگ خاک):** نشان‌دهنده تواضع و منشأ خاکی انسان است.

• **کاشی فیروزه‌ای و لاجوردی:** وقتی آجر به سمت بالا و گنبد می‌رسد، جای خود را به کاشی می‌دهد. لعاب کاشی، "ماده" را شفاف و شیشه‌ای می‌کند و رنگ آبی، تداعی‌کننده آسمان و عالم معناست. این تغییر متریال از پایین به بالا، روایتی بصری از تعالی روح است.

حیات و آب‌نما؛ فضایی برای مکث و باز شدن دید به سمت آسمان

آیا معماری امروز ما "بی‌معنا" شده است؟

در معماری مدرن امروز، گاهی فضاها صرفاً "عملکردی" هستند و روح ندارند. اما بازخوانی حکمت خسروانی به معنای کپی

کردن طاق و گنبد نیست. ما در **سکرو** معتقدیم می‌توان اصول این حکمت را در معماری معاصر بازآفرینی کرد:

- استفاده هوشمندانه از نور طبیعی برای خلق اتمسفر.
- ایجاد فضاهای مکت و خلوت در خانه‌های مدرن.
- استفاده از تناسبات و هندسه پنهان برای ایجاد حس آرامش روانی.

نتیجه‌گیری

معماری ایرانی بستری است که در آن "ماده" در خدمت "معنا" قرار می‌گیرد. با نگاهی به حکمت خسروانی، درمی‌یابیم که وظیفه معمار تنها ساختن سرپناه نیست، بلکه خلق فضایی است که انسان در آن فرصت اندیشیدن و اتصال به منبع هستی را پیدا کند. احیای این نگاه، گم‌شده معماری امروز ماست.

نمای نزدیک از جزئیات هندسی و تضاد نور و سایه

اگر پروژه شما نیازمند رویکردی عمیق و مفهومی است، یا می‌خواهید اصول طراحی معماری معناگرا را فرا بگیرید، تیم سکرو همراه شماست.

[پیام در واتس آپ](#)

[پیام در تلگرام](#)

[Youtube Instagram Whatsapp Telegram Pinterest](#)

برای دانلود نسخه PDF این مقاله باید ثبت‌نام یا وارد حساب کاربری شوید.

ورود / ثبت‌نام